

Підсумовуючи вищевикладене можна зазначити, що сучасний рівень розвитку науки і техніки дозволяє значно підвищити ефективність проведення слідчого експерименту за рахунок використання новітніх технічних засобів. Мобільні комп'ютери можуть використовуватися для протоколювання, фотоапарати, відеокамери, аудіорекордери, графічні планшети, 3D сканери – для фіксації ходу та результатів проведення слідчої (розшукової) дії.

Список використаних джерел

1. Проведення слідчих (розшукових) дій із застосуванням звуко- та відеозаписувальних технічних засобів : метод. рек. / [В. В. Невгад, Р. М. Дударець, А. А. Саковський, М. П. Климчук]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2018. 67 с.

2. Коваленко А. В. Перспективи використання комп'ютерного моделювання при проведенні слідчого експерименту в ході розслідування злочинів, вчинених на тимчасово окупованих територіях. Особливості процесуального доказування у кримінальних провадженнях про злочини, вчинені на тимчасово окупованих територіях: матеріали II Круглого столу (3 листопада 2017 року). Київ: Національна академія прокуратури України, 2018. С. 55–57.

3. Коваленко, А. (2020) Фотограмметричний метод судової фотозйомки. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право», (29), С. 253–260. <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2020-29-34>.

4. Чаплинська Ю. А. Слідчий експеримент (організаційний аспект). Криміналістичний вісник. 2013. №. 1. С. 43–48.

Терещенко Віктор Федорович,
старший викладач кафедри оперативно-
розшукової діяльності Національної
академії внутрішніх справ

ДОЦІЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ДРОНІВ В ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Останнім часом для правоохоронної діяльності характерним є постійне впровадження новітніх технічних засобів та автоматизованих систем. Серед них, одне з пріоритетних місць, займають безпілотні авіаційні комплекси, в склад яких входять безпілотні літальні апарати (БПЛА). Для вирішення завдань Національної поліції України, застосовуються БПЛА мультироторного типу, які ще називають дронами. Найбільш поширеними з цих апаратів є квадрокоптери, головним завданням яких при їх створенні була повітряна зйомка та спостереження в реальному часі за наземними об'єктами. Для таких пристроїв характерними ознаками є невелика вага, компактність та висока маневреність. На ринку представлена велика кількість цивільних БПЛА, які відрізняються своїми специфічними характеристиками, функціональними можливостями та комплектацією. Оскільки дрон є

повітряним судном без пілота, керування його польотом може здійснюватись з землі, з іншого місця, чи програмовано та повністю автономно.

Саме через унікальні можливості цих пристроїв та цінову доступність окремих зразків, вони привертають увагу спеціалістів різних галузей, а напрямки їх застосування вбачаються перспективними та актуальними.

На сьогодні в Україні БПЛА широко використовуються у діяльності військових (для вирішення розвідувальних, бойових та службових завдань, охороні державного кордону), в правоохоронних органах, агропромисловому комплексі, в разі запобігання надзвичайним ситуаціям та інше.

Застосування дронів надає можливість оглянути територію з висоти, наблизитися до труднодоступних місць, швидко зорієнтуватися на місцевості, скласти точний план, визначити найбільш доцільний спосіб пошуку доказів, своєчасно приймати тактичні рішення та забезпечувати відповідне до ситуації реагування. Їх використання дозволяє отримати ряд переваг при моніторингу дорожнього руху на автошляхах, проведенні оперативно-профілактичних заходів, спостереженні за об'єктами, які представляють оперативний інтерес, отриманні інформації розвідувального характеру відносно окремих територій та об'єктів, під час проведення оперативно-розшукової або спеціальної операції, при підготовці або вчиненні особою або особами (організованою злочинною групою) кримінального правопорушення, реалізації матеріалів оперативно-розшукової справи, проведенні негласних слідчих (розшукових) дій, здійсненні контролю за особою або особами, які мають оперативний інтерес, контролю за переміщенням транспортних засобів, проведенні заходів пошукового характеру, переслідуванні осіб та їх нейтралізації, знешкодженні вибухових речовин та інше [1].

Питання щодо деяких особливостей застосування цих апаратів, їх класифікації вже розроблялися фахівцями з військової техніки, цивільного захисту, аналізувалися окремі правові особливості їх використання, криміналістичні аспекти їх впровадження, можливі варіанти застосування в різних сферах правоохоронної діяльності. Окремими питаннями з використання БПЛА займалися Александров А.Н., Білоус В.В., Бецков А.В., Белашов Ю.О., Кобець М.В., Ковальова М.А., Котарєв С.Н., Котарєва О.В., Лозова С.М., Перлін С.І., Коносевиц В.В., Кузьменко Є.В., Луньова О.Ю., Микитюк М.А., Мовчан А.В., Мовчан М. А., Матросова М.В., Ручка Р.О., Споришева К.О. та інші.

Не викликає сумніву і необхідність використання дронів в оперативно-розшуковій діяльності, але для можливості вирішення питання їх доцільності в тих чи інших умовах оперативної ситуації, слід чітко знати головні передумови їх успішного застосування, а саме – забезпечення суворого дотримання правового режиму, належних умов та безпеки застосування дронів, наявність достатніх

знань та практичного досвіду щодо особливостей їх експлуатації, кваліфікованого оператора чи операторів з відповідною підготовкою.

Щоб збагнути усю серйозність цих питань, слід перш за все звернути увагу на принципи нормативно-правової бази використання БПЛА в Європі, адже саме вони знаходяться в основі правових позицій ЄС (згідно домовленості, виробленої Європейським авіаційним співтовариством на конференції в Ризі 5–6 березня 2015 р.). Зазначимо ці принципи:

1. БПЛА повинні розглядатися в якості нових типів повітряних суден, а їх використання регулюватися пропорційно ризику кожної операції;

2. Правила безпеки для безпілотних літальних апаратів повинні бути розроблені в терміновому порядку на рівні ЄС;

3. Державні органи та промисловість повинні вкладати кошти в технології та стандарти, які необхідні для інтеграції безпілотних літальних апаратів в авіаційній системі ЄС;

4. Суспільне визнання безпілотних послуг має ключове значення. Конфіденційність і захист персональних даних повинні бути гарантовані;

5. Оператор БЛА несе відповідальність за його використання. Повинна бути передбачена можливість ідентифікувати його або її (наприклад за допомогою ID-чіпу) [2].

Отже невідкладними є правові питання застосування дронів. а основними проблемами при цьому виступають безпекові ризики (при безконтрольному приземленні може бути спричинено поранення людей чи пошкодження майна), необхідність вирішення питання захисту персональних даних, недопущення ризиків порушення конфіденційності і таємниці особистого життя. Важливість та серйозність цих питань стає зрозумілою, коли усвідомлюєш усю проблематику, висунуту в зазначених принципах спеціалістами авіаційної галузі.

Ще в 2015 році робочим органом ЄС з питань захисту персональних даних були представлені рекомендації для європейських та національних законодавців та розроблені конкретні керівні принципи для використання безпілотних літальних апаратів в поліції, інших правоохоронних органах, які слід було взяти до уваги [3]. Здійснена спроба і Європейським інформаційно-дослідним центром узагальнити світовий досвід правового регулювання використання безпілотників, окреслені й пропозиції щодо нормативних вимог до використання БПЛА [2]. Але, все ж таки загальні правила, які б могли гарантувати безпеку та надійність використання БПЛА, які були б міжнародними та враховували б ризики, пов'язані з роботою кожного виду БПЛА, ще не розроблені. Саме такі правила повинні гарантувати безпеку та надійність використання БПЛА у світі. Отож питання залишається досить складним та актуальним. На теперішній час головними правовими документами щодо організації та порядку використання повітряного простору України є Повітряний кодекс

України, «Положення про використання повітряного простору України», закон України «Про державний кордон України», «Правила використання повітряного простору України», «Тимчасовий порядок використання повітряного простору України».

Складність вирішення завдань оперативно-розшукової діяльності з використанням дронів, полягає ще й у тому, що крім врахування специфіки роботи дронів та умов оперативної ситуації, слід забезпечити й дотримання принципів правомірності, допустимості та конспіративності проведення оперативно-розшукових заходів або негласних слідчих (розшукових) дій. Адже кожен з принципів включає свої вимоги. Проблема ускладнюється ще й необхідністю врахування наступних (можливих) факторів, здатних ускладнити ситуацію та створювати додаткові перешкоди при застосуванні дронів в оперативно-розшуковій діяльності:

- проблема візуального контролю за БПЛА;
- шумові завади, що виникають при роботі пропелерів дронів;
- короткочасна робота заряду акумулятора;
- необхідність належної підготовки та досвіду оператора(рів)

БПЛА;

- збільшення ризику при проведенні заходів в міських умовах;
- можливість значного підвищення ризику при помилкових діях оператора;
- вплив неврахованих чи непередбачених зовнішніх факторів, виникнення технічних проблем;
- можливість виникнення суттєвої небезпека для громадян (приватної власності) у випадку виникнення технічної несправності, неврахування метеорологічних та інших умов застосування коптерів;
- наявність проблеми виявлення коптеру при виникненні внештатних ситуацій, ризику його втрати:
- незахищеність самого коптеру;
- значна небезпека в умовах створення радіоелектронних завад;
- складність забезпечення вимог конфіденційності і недоторканності приватного життя при здійсненні заходів, належного захисту персональних даних.

Неврахування цих факторів, може привести до виникнення суттєвих ризиків щодо забезпечення належного рівня проведення оперативно-розшукових заходів. Саме комплексний та системний підхід для врахування та вирішення зазначених питань може забезпечити (в правовому полі) належний організаційно-тактичний рівень проведення заходів. Необхідна ретельна підготовка до проведення заходів, особливо в міських умовах. Слід створювати відповідні умови щодо раціонального використання дронів, виявлення проблем їх застосування, дослідження можливих змін ситуації, апробації варіантів дій на практиці, Високі вимоги повинні висуватися до оператора БПЛА. При здійсненні заходів по забезпеченню керування дроном повинні бути задіяні мінімум дві особи. Для

грамотної експлуатації коптера слід постійно займатися практикою його застосування у відповідності до вимог льотної експлуатації БПЛА та відповідно до інструкції виробника.

Доцільність використання дронів повинна визначатися зваженим підходом до оцінки ризиків та врахуванням реальних можливостей подолання прогнозуємих перешкод, рівнем забезпечення вимог правомірності, допустимості, негласності та конспіративності.

Слід спрогнозувати шляхи виходу з можливих складних ситуацій, враховувати при прийнятті рішення способи та межі застосування дронів. Головний критерій при прийнятті рішення – не нашкодити!

Отже питання використання дронів, є дуже актуальним для значного розширення можливостей при здійсненні заходів оперативно-розшукової діяльності; Їх застосування слід розглядати як тимчасовий захід та доцільним при проведенні спецоперацій (з врахуванням конкретних обставин та умов) та в діяльності оперативно-технічних підрозділів, при дуже вираженому підході до прийняття рішення, а також корисним при проведенні відповідних учбових занять.

Список використаних джерел

1. Кобець М. В. Поняття та правові підстави застосування безпілотних летальних апаратів у правоохоронних органів. Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності: тези Всеукраїнської наук.-практич. конференції (03 березня 2017 р., м. Хмельницький). Хмельницький: Нац. акад. держ. прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького. 2017. С. 796–798.

2. Світовий досвід правового регулювання використання безпілотників. URL: <https://www.openforest.org.ua/29113>.

3. Державна служби України з питань захисту персональних даних – ліквідована. URL: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=782744061843141&id=425006307616920.

4. Мовчан А. В., Мовчан М. А. Використання безпілотних літальних апаратів у діяльності правоохоронних органів Соціально-правові студії. 2020. Випуск 3 (9). С. 104–110.

5. Лозова С. М., Перлін С. І. Деякі напрями використання безпілотних літальних апаратів у слідчій та експертній практиці. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка, 2020. 1(89), 269–279.

5. Белашов Ю.О., Ручка Р.О. Перспектива використання безпілотних літальних апаратів під час несення служби з охорони громадського порядку Військові науки DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-10-74-98>.

5. Матеріали вільної енциклопедії «Вікіпедія» URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Мультикоптер>.

6. Дрони та Українське законодавство: URL: <http://www.50northspatial.org.ua/drony-ta-ukrayinske-zakonodavstvo/>.